Галерия на фанатиците

ЕМИЛЪ ВЕРХАРНЪ

РАЗКАЗИ

ЕМИЛ ВЕРХАРН
РАЗКАЗИ

Превод: Светослав Минков

chitanka.info

ДОБРА СМЪРТ

Те умряха ненадейно в един и същи ден — единият в избата, другият на тавана на кръчмата „Добра Смърт“. Някога старият дом приютяваше всички, които идваха от Фландрия да се молят на Милостивата Дева. В продължение на цели два века към Света Богородица бяха отправяни молитви. Но войните събориха нейната статуя и параклисът бе разрушен. Остана запазена само кръчмата.

Хора от Верт, от Тиброда и от Тамиза идваха тук в неделен ден да пият. Големи медни кани придаваха една блестяща чистота на цялата обстановка. Хладният и светъл изглед вътре се допълняше още и с мълчанието на неколцина редки посетители, които важно се опушваха един друг, без да разговарят. Те държаха между пръстите си своите холандски лули и плюваха в дървени панички. Когато някой от тях почукваше с дъното на лулата върху огромния стакан пред себе си, Сафт, по-младият от братята, ставаше и се спущаше в избата, за да напълни изпразнената чаша. Той я донасяше, сядаше отново на мястото си и оставаше така тих и неподвижен. А часовника, който приличаше на тежък погребален ковчег, показваше зад стъклото изписаното с цифри лице на часовете и продължаваше да отмерва своите равни срички.

Освен в неделни дни, през друго време в кръчмата не идваше никой, ако не се смята, разбира се, старата и неуморна Ми Бергман, която почистваше и излъскваше целия дом със своята трескава работа.

О, тази кръчма „Добра Смърт“: зимно време тя стоеше намръщена в мъглата, край лепкавите като черен сапун язове; през лятото пък нейната сива врата се прегражда ше от незаличимата сянка на една тисова алея, която водеше към стария параклис.

Докато родителите бяха живи, Адриен, по-старият от братята, искаше да замине и да стане свещеник. Той имаше силна и неотклонна воля, примесена с дребнава и трайна благочестивост. Но един страх го задържа: че по-малкият брат ще спечели постепенно, ден след ден, час след час, сърцето на бащата и накрая ще го измести него, бъдещия

господар на наследството. Сафт пък беше един каменно упорит чудак. Когато стоеше изправен на грамадните си нозе, той изглеждаше като закован за земята. А очите му? Те сякаш бяха направени от дърво.

След смъртта на бащата, когато двамата братя за пръв път седнаха сами на масата, Адриен, който беше заел мястото на покойния, направи кръстния знак и прочете „Отче Наш“. Сафт прибави „Богородице Дево.“ И после те не си казаха нито дума повече. След свършването на обяда, Адриен избяга при клисаря. Сафт, с кошница на рамо, се отправи към зеленчуковата градина, която се намираше долу, при завоя на пътя. Те с нищо не измениха своите тъмни привички. Сутрин, в един и същи час, и двамата тръгваха за църква, всеки по различен път. Връщаха се поотделно. На обяд сядаха безмълвни на една и съща маса. След това се разделяха с утехата, че няма да бъдат повече заедно.

В градината на Сафт растяха в безпорядък зеленчуци и плодове, въпреки че той прекарваше там всичкото си следобедно време, с изключение на неделните дни. Мястото беше широко и обградено с храсталак. Понякога, главата на снажния и груб градинар се виждаше да стърчи над куп окапали листа, които той слагаше на раменете си и отнасяше през пътечките, за да поддържа един грамаден и червен огън. Когато работеше с лопатата, изглеждаше, като че ли убива или погребва нещо. Близо до купищата с тор той беше издигнал един сайвант. По полиците стоеше почтено наредено цяло едно семейство от лукове и луковици. Под един капак имаше изкопана дупка. В нея той криеше хвойнова ракия, купена от случайно срещнати

контрабандисти. Да се напива тук, под земята, сам и далеч от всички — това беше неговият порок. Щом угаснеше слънцето, той се зарейваше из полето: сечеше млади дръвчета по дължината на пътя, къртеше дъски от мостчетата. Една нощ той хвърли в един кладенец цял куп беладона.

Адриен учеше децата от черковния хор на химни и псалми. Неговите вдървени пръсти дрънкаха по клавишите на едно старо енорийско пиано. Високите ноти той заповядваше да се пеят продължително, до изгубване на дъх. О, за да изтръгне страдание и тръпка от гърлата на малките деца! Той ги изтезаваше в името на светиите и на Света Богородица дотогава, докато за награда почнеше да ги обсипва с груби милувки. Неговата крива и полуотворена уста, неговите жълти четвъртити зъби вдъхваха страх.

Понякога той се отправяше към края на селото, у една стара и упорита набожница с увехнала плът, която дразнеше с любовните си излияния. Той й беше устроил едно дюкянче с религиозни медали и муски. Двамата заедно, в присъствието на боядисаните порцеланови статуйки, разговаряха до вечерта върху своето благочестие. Тяхното прощаване изглеждаше чудовищно в тъмнината.

Един ден, Сафт не дойде за обяд. Адриен се върна сам. Те свикнаха даже да се избягват при яденето и да готвят всеки отделно за себе си. Това опечали старата Ми Бергман. Адриен за оправдание казваше, че двамата не обичали едни и същи ястия.

В скоро време те започнаха да отбягват срещите си и по стълбите. Те тайно се наблюдаваха, дебнеха се зад вратите. Преди да излязат, единият чакаше, докато другият се изгуби. Те си уредиха два килера. Сафт слагаше зеленчука в един общ шкаф, Адриен пък — солената сланина. И всеки взимаше своята част, после я криеше.

Една вечер, когато Адриен се завръщаше пиян вкъщи, търкулна се в тинята на Шелда. Той заплете нозете си и потъна толкова дълбоко, че нощните рибари му се притекоха на помощ с лодки. Измъкнаха го цял оплескан с кал, с измърсени ръце и пълни с тиня уста. Насмалко щял да се удави.

Адриен се научи за това и реши да се намеси. Но да разбие мълчанието, макар и с обида, това значеше да признае победата на страната на своя брат. Впрочем, между тях се простираха такива

пространства от мълчание, че ако започнеха да си подхвърлят обиди, думите им едва ли щяха да се чуят.

Когато Ми Бергман дойде в събота да излъска медните съдове, Адриен й пъхна в ръката една бележка, която тя трябваше да предаде на Сафт долу, в градината. Сафт я прочете със стиснати устни. Разгневи се, започна да ругае; искаше му се да изтича при брата си, да го удуши и да го оплюе със своя бяс. Но изведнъж се въздържа: той също не се решаваше да разбие стените от желязо и лед, които ги разделяха. Сложи писмото в джоба си. Щял да отговори също с писмо.

Така, в продължение на цели месеци, те си пишеха своята омраза и гняв, като всеки търсеше оная дума, която напълно щеше да преломи търпението и упорството на другия.

Но и Адриен, на свой ред, бе ударен по лицето с камшика на позора. Продавачката на религиозни медали го изпъди от къщата си, започна да насъсква хората срещу него, обвиняваше го в безчестие и крещеше посред бял ден от прозореца си, за да му засвидетелствува своето отвращение. Повериха децата от черковния хор на грижите на клисаря. Селото се разбунтува. Писмата на Сафт се изпълниха с презрение. Когато Адриен разтвори едно от тях, пръстите му завоняха от скритата в него нечистотия.

Ми Бергман ги наблюдаваше ужасена. Методичен и мрачен, Адриен, през безкрайно дългите следобеди се занимаваше с цепене на дърва. Когато слугинята минаваше край него, той я изглеждаше с такъв остър и студен поглед, че тя — единствената душа в света, която все пак го обичаше малко — внезапно изтръпваше пред страха да не би само, поради жестокостта си, този човек да отсече нейните стари и работливи ръце. Вечер, при светлината на свещта, близо до огнището, тя си припомняше славното минало на кръчмата „Добра Смърт“. Тя беше дошла в нея, още ненавършила петнадесет години. Четири слугини тичаха из кухнята: соляха кървавица и сланина, режеха хляб за една цяла армия от поклонници. Тогава Света Богородица живееше в своя параклис, сред цветя и сребро. Върху нейната мантия беше извезано житието на Свети Аманд и Свети Георги. За един сезон бащата на Адриен и Сафт спести хиляда фландрийски и триста брабантски екюта[1]. Тя ги бе видяла една вечер, наредени на масата като златни питки.

А днес тя е останала сама и само веднъж през седмицата пали огън в старото огнище. Господи, нима бе възможно това? По стените на кухнята пълзяха влажни петна. Шкафовете зееха празни. Плочките по пода бяха разкъртени и пукнати. През хартията на прозореца, която запушваше дупките на счупените стъкла, свободно минаваше вятърът. И господарите Адриен и Сафт бродеха сред обширния мъртъв дом като две бесни кучета.

Една неделя старите посетители не дойдоха в кръчмата „Добра Смърт“. Те изпратиха да вземат лулите им. Медните кани потъмняха и от този ден само ударите на часовника раздвижваха мълчанието на пустите и еднообразно бели стени. Така беше съкратена и последната неохотна работа, която срещаше лице с лице двамата братя.

Те стигнаха дотам, че започнаха да ненавиждат шума от работата си. Когато Адриен сечеше дърва, Сафт, само за да заглуши трясъка от ударите на брадвата, почваше да кове гвоздеи по стените. Да слушат стъпките или кашлицата си, да чувствуват тук-там своето живо присъствие — това ги дразнеше особено нощем, когато те хъркаха в своите близки, една до друга прилепени стаи. Единият отиваше да спи на тавана, а другият слизаше в избата.

Една сутрин Адриен забрави да отвори капаците на прозорците. Като излизаше, Сафт помисли: такава ще изглежда къщата, ако Адриен умре. Когато пък Адриен се завръщаше, през ума му мина същата мисъл, досежно неговия брат.

Старата Ми Бергман се разболя и легна в едно кресло. Двамата братя разбраха, че тя бе единствената, която крепеше още развалините от тяхното домакинство. Тяхната вражда изгубваше своя зрител и своя необходим свидетел. Те трябваше или да заговорят, или да се убият.

Сафт размеси между зеленчука няколко листа бучиниш. Адриен скри арсеник на дъното на захарницата.

Това стана в един и същи ден, при един и същи обяд. После и двамата, смътно предугаждащи взаимното си престъпление, но упорити докрай в своето мълчание, се отправиха да умрат, всеки в своя кът — единият горе, другият долу, в двата противоположни краища на кръчмата „Добра Смърт“.

---

[1] Екю (фр. *écu*) — стара френска монета. — Б. пр. ↑

НА СЕЛО

Към полунощ, една блуждаеща мълния се пръсна със страшен трясък в тишината: хората бяха готови да се закълнат, че тя е разбила селото на две. Всеки помисли покрива си за пронизан. По прозорците се показаха глави. Гюст Лер, дърводелецът и Тис Блокар, плетачът на столове, първи видяха блясъка на върха на камбанарията. И се почувствуваха възгордени за това.

Бос и по риза, звънарят се промъкна в църквата. Той се изкачи по каменната стълба с две грамадни кофи вода в ръцете си. Но, стигнал на площадката пред звукоотражателя, той не можа да намери в тъмнината следващите нагоре стъпала. Цял живот този човек се спираше все насред път. След него вървеше гробарят. Той събори кофите. Тогава двамата се скараха в мрака. Но изведнъж, страхът от пожара, който беснееше невидим над тях, ги примири в бягство. Те се претърколиха надолу и запречиха стълбата за ония, които бяха почнали да се изкачват.

В гробището се трупаше тълпа: тъпчеха възвишенията, блъскаха кръстовете. Надлъж по улиците се притичваха семейства. Жените стискаха децата си в ръце, а мъжете размахваха вили и лопати, сякаш искаха да убият чудовището, което вилнееше горе на кулата.

Към реката откарваха празни бъчви, но водата беше твърде далече, поради отлив. Рибарите изпадаха в отчаяние, когато, напротив, основният учител съвсем спокойно обясняваше светкавицата пред вратата на църквата.

Ами камбанарията? Тя бе останала от незапомнени времена. Никой не беше виждал нейното изграждане. Западните дъждове я бяха покрили с дребен мъх, който приличаше на зелен скреж; нейните четири циферблата издигаха гордо своите славни кръгове, а камъните на основата й изглеждаха несъкрушими. Мълнията, която я засегна, бе наистина светотатство.

„Да потърсим по-скоро помощ от Тамиза и Термонда“, викаше кметът. И докато камбаните бяха още живи, гробарят започна да бие

тревога.

Техният звън, техният ридаещ звън чезнеше сред крясъците със своите две вечно еднакви ноти, които всеки беше слушал още от детинството си и които за някои бяха единствената музика.

Огънят спокойно се спущаше надолу. Целият покрив се къртеше: от тая грамадна черупка на костенурка плочите отлитаха надалеч, като ято от червени люспи. Събаряха се големи парчета греди и дъски. Враните бягаха със студен и див крясък. Бухалите падаха в пламъците с ослепени очи и изгорени криле. А златния петел на върха отдавна беше разтопен.

Внезапно пробудени и измъкнати от конюшнята, два грамадни коня, яхнати от здрави хлапета, се впуснаха с цвилене през тълпата. Това бяха вестителите на злощастието, които селото изпращаше към градовете за помощ.

Напразно търсиха свещеника: основният учител мислеше, че той беше долу при кмета, звънарят предполагаше, че го е видял да говори с основния учител, а кметът — със звънаря. Впрочем, неговата помощ съвсем не беше нужна, тъй като разсъдъкът му изглеждаше също обхванат от пламъците.

Ковачът и дърводелецът се бяха покатерили върху покрива на църквата. Край стълбите им подаваха вода. Те я изливаха напосоки и отдалече срещу пламъците, които улучваха понякога, но изглеждаха твърде загрижени пред мисълта да не са станали вече излишни.

Полуоблечени жени, деца и старци се редяха във верига. Пълнеха ведрата с вода от изгнилите кладенци, от блатата и даже от локвите край купищата с боклук. И всичко това се изкачваше от ръка през ръка, към кулата.

Пламъкът се въртеше като фуния. Стрелките на циферблата спряха. Някой извика: „Камбаните падат!“ Настана минута на луда уплаха. Откъсната и събаряща се с трясък, с гръм и скокове, първата падна. Докато хората я мислеха още окачена на кулата, тя беше на земята. Една грамадна дупка зееше и бълваше прах. Някои се приближиха. Втората се спусна отвесно и ги уби.

Тогава отекнаха викове и плач. Всички искаха да видят двете камбани и хората, които не представляваха вече нищо друго, освен една купчина трупове. Трябваше да отстранят тълпата с юмручни удари: църквата също беше готова да рухне.

Високи и буйни пламъци се откъсваха и отлитаха от кулата като блуждаещи викове: парцали от кръв и огнени опашки. Понякога, те проблясваха зад реката и в далечината дърветата ставаха внезапно червени. Това бе едно непрекъснато бръмчене, един бяс, който избухваше и хвърчеше към небето.

Трябваше да се намери свещеникът, за да спасят светите мощи и дарове. Изтичаха към неговия дом. Вратата беше затворена. Вътре всичко изглеждаше спокойно. Само един осветен прозорец показваше, че свещеникът е буден.

„Негово благоговейство моли и желае да бъде оставен насаме“, отвърна слугата.

Кметът и основният учител не можаха да повярват на ушите си и се спогледнаха с вдигнати рамене. Някои започнаха да бъбрят сърдито и искаха да влязат насила. Но не посмяха. Ковачът и дърводелецът бяха слезли от покрива, защото преградата, която разделяше кулата от средното пространство на църквата, беше обхваната, на свой ред, от пламъците. Огънят я разтапяше вече в своите хиляди езици и гредите пращяха.

Но неочаквано стана едно пълно рухване. Един стълб от гъст и тежък дим се издигна над празната кула: хората видяха как стените се разклатиха и здравите камъни на зидарията паднаха, един след друг, в огъня. Камбанарията беше мъртва. Денят изгряваше на изток.

И само сега можа̀ да се види целият ужас на зрелището. Селото изглеждаше като ограбено: с разтворени врати и прозорци, къщите стояха опустошени от безредицата и онемели в запустение; тревата в гробището беше смачкана, решетките и кръстовете — счупени, сякаш покоят на мъртвите беше претърпял насилие. Ведра, кофи и бъчви стояха прекатурени на камара и по цялата дължина на улиците човек можеше да види следи от нечистотии и кал, с които хората мечтаеха да изгасят пожара.

Най-после, по пътя видяха да се задава очакваната помощ: препускащия товар от медни помпи, шлемове и брадви.

ОПДОРСКИЯ ПАНАИР

Всяка година, през юли, един прочут панаир на коне обкичва със знамената на увлечение и радост малкото селце Опдор, разположено на границите между Фландрия и Брабант.

Около един широк четириъгълник, блестящ сред трева и прободен от брястове, ясени и върби, се редят къщите — със стени като бели рокли, с покриви като червени похлупки — и се гледат една друга през измитите и ясни очи на прозорците. Накрая е църквата и нейната камбанария с позлатен петел, а до тях — бедното разградено гробище.

Селището е мълчаливо, печално, скромно. Там хората работят планомерно и бавно, с лениви ръце, сякаш искат да размотаят ценното и полезно кълбо на времето, без да забъркат нишката.

През седмицата, от избите се носи миризма на масло и мляко. Вечер, бавни стада крави се завръщат от водопой и от ливадите с подсвирването на говедаря зад тях. Чува се мучене, една врата се затваря със скръцване. Само в неделен ден камбанните удари на кулата раздвижват малко благочестивия и задушевен живот. Хората забързват към църква, за литургия, за вечерня. Веднага в понеделник

оживлението отново утихва и всичко се връща в своя обикновен и спокоен ред.

Опдорският панаир е прочут. Още от ранни зори там пристигат необучени жребци, които се клатят със ситен младежки тръс до своите майки; грамадни коне, водени за юздите от чифликчийски слуги; говеда за оран, още издръжливи и здрави за работа, след толкова жътви и сеитби, след толкова умора из мекия и плодороден чернозем на фламандските есени.

Те минават край бараките и палячовците ги плашат със своя крясък, бият ги по задниците с дървени саби, гаврят се на неодялания им вървеж, смеят се на плешивите им опашки и на обрасналите им с косми копита, големи и кръгли като огромни гъби. Между чифликчиите и клоуните се завързват препирни: едните проявяват гнева си с юмручни удари, а другите — сръчни и весели — отхвърлят нападките с ръкомахания и презрителни жестове. Шумът нараства, ударя се о афишите, разбива се в улиците и уличките от платна и се смесва с цвиленето, с ритниците и с галопния тропот като някакво тежко търкаляне по камъните. Когато тромбоните, тубите, барабаните и тъпаните излязат на сцената, човек би казал, че цялото село се превръща в един грамаден букет от шум, чиито остри звукове, смели свирки и страшна врява изглеждат като груби, злокобни и огнени цветя.

При все това, въпреки ежегодното лудо веселие на този празник, хората от околностите идват все по-малко и по-малко. Те имат своите основания за това.

Някога, архиепископите от Ганд и Турне изпращаха тук своите коняри, тук големите абатства в Авербод и Перк си избираха добитък, а най-главно — всеки пет години погребалните власти от малкия градец Термонда водеха на панаира своята най-хубава колесница, возена от четири коня, стари и мършави, които след няколкогодишна служба трябваше да бъдат сменени, за да не се подхвърлят на критика богато натруфените погребални шествия.

Тутакси щом се дадеше знак за пристигането на колата, палячовците се накачваха по естрадите и се изморяваха в луди препирни. По ъглите на колесницата стояха заковани четири позлатени скелета. Един клоун щипеше долната им челюст, друг забождаше цветя в орбитите им. Музикантите разнизваха с надути бузи буйни траурни маршове, раздразнените маймуни се гърчеха и подскачаха върху

металическите пръчки, а укротителката сграбчваше главата на увитата около тялото си змия и протягаше отворената й уста към мрачната кола, която приближаваше.

Колесницата минаваше бавно през циничния и чудноват карнавал, като докосваше с фенерите и с черните си драперии просташките и ярко изписани декори, залепените в безпорядък афиши и празнословия, висящите знамена и байрачета. Тя беше пълна с безделници и улични момичета, които танцуваха и се блъскаха върху дъските, дето слагаха ковчезите. На капрата заемаха място един-двама епитропи. И за да не липсва нищо на светотатството, пламъците на четирите фенера светеха зловещи и излишни.

Коларят слизаше в странноприемницата „Тримата Царе“, веднага разпрягаше и продаваше животните си, на които дерачите хвърляха око, и бързо купуваше други, без много да се пазари: погребалните власти в Термонда бяха богати.

И като се разплащаше с гостилничарката, той изпиваше на един дъх чашата си, почистваше хамутите, отпущаше или стесняваше с по една дупка каишите, според ръста на новите коне, които този път биваха четири хубави кобили, гамените и епитропите кацваха върху дъските и капрата и подмладеният екипаж потегляше.

Той следваше същия път, по който беше дошъл. Но сега, по-смирени и почти с уважение, панаирджиите прекъсваха своите дяволии пред неговия внушителен изглед. Обхващаше ги някакво учудване, па даже и страх, а жените им почваха да се кръстят. Смъртта, която сутринта изглеждаше пребита от умора, куца, слаба и загиваща, се завръщаше весела и натруфена, като от някакво победоносно завоевание.

Но веднъж, преди двайсетина години — оттогава, та и до днес още, една черна съдба тежи над панаира — избраните коне бяха толкова буйни и непокорни, че се понесоха като вятър от селото. Те събориха бараките и скелите и, подплашени по пътя от едно плашило, което стърчеше край една нива, бясно се впуснаха напред. Тези, които бяха покатерени в колата, изпаднаха в неописуем страх. Някои скочиха с риск да се пребият върху насипите от мека пръст, а трети сгушени, един до друг, нададоха такива силни викове, че пред вратите на чифлиците наизскачаха хора с издигнати към небето ръце. Цяла осветена, с развени драперии и с гърмящи колела, погребалната колесница премина като

мрачна буря. Фенерите трепереха върху подставките, разглобеният кръст се люшкаше с всичка сила наляво-надясно, сребърните ресни се късаха о храстите и по клоните оставаха да висят черни парцали.

От стените на Термонда хората виждаха приближаващата се стихия и ужасът беше голям. Страхуваха се най-много за почтените и безсъмнено бележити епитропи, чиито нозе не бяха вече достатъчно пъргави, за да скочат на земята.

Бясната варварска колесница премина целия град. Понесоха се викове и вопли. Ужасът летеше от къща в къща, от квартал в квартал. Виждаха се майки да простират ръце към своето момче или момиче, които вихрушката отнасяше. Един старец бе прекатурен. Улиците опустяха. Бледни лица се залепиха по прозорците. След колата тичаха задъхани хора. На големия площад звънарят поиска да бие тревога, но смъртта препускаше с такава бързина, че светкавицата на нейния ход поразяваше вече другия край на предградията.

Лудите коне, побелели от запенена пот и с разкървавени уста, спряха едва пред стената на едно гробище. Едно момиченце бе убито, кракът на един епитроп — счупен. Всички други се надигнаха ранени. Само коларят се измъкна без нито една драскотина и понеже неговите коне постепенно се съвзеха от уплахата, той посрещна края на приключението със смях.

Но страхът у тълпите остана траен. Какво бедствие предвещаваше това голямо зло? Трупаха се молитви върху молитви. Нищо не помогна.

През безкрайната зима, градът бе опустошен от непозната треска, а Шелда три пъти наводнява. Улиците, през които премина колесницата, бяха засегнати първи. Смъртта се простря чак до Опдор.

Колко много изгуби от своето спокойствие спретнатото и блестящо селце! Там умираха всеки ден. И това продължаваше месеци и месеци, толкова дълго, че гробището трябваше да се разшири.

Днес, споменът за това мрачно събитие почти никак не е отслабнал: казват даже, че, не след много, години, прочутият Опдорски панаир ще бъде зачеркнат в календарите.

ТРИТЕ ПРИЯТЕЛКИ

Основният учител ги наричаше трите Парки. Всеки четвъртък, към четири часа, те се събираха на чаша кафе. Ако срещата ставаше у Диджe Кникелбел, сухата Триен Пик пристигаше, с ударите на бастуна си по тротоара, през улицата дю Куван. Когато пък Ван Бибик, по-пъргава, но и по-нерешителна, поради своето късогледство, заобикаляше ъгъла о Пюс. От този миг те тръгваха заедно и почваха да се оплакват една на друга от болките си. Едната казваше: „Бедните ми очи“, другата: „Бедният ми крак.“ Те свършваха разговора си с едно „но да вървим“, като се примиряваха по такъв начин, с всичките човешки тегла из пътеката на житейското люшкане.

Диджe живееше близо до един молитвен параклис. Пред него двете старици се спираха за миг да се помолят. Едно голямо разпятие на Христа се извиваше там, под венец от грамадни бодли, паднал над очите, с острие от копие, забодено между ребрата и с една болна гримаса, така страшно предадена, че есенно време, в часове на силен вятър, хората казваха: „Слушайте, сам Господ разтърсва разпятието си“.

От своя прозорец, Диджe тайно наблюдаваше приятелките си. Когато те свършваха молитвата, тя веднага отваряше вратата и им сваляше наметалата. Закуската стоеше готова на масата. Но Ван и Триен не бързаха да седнат. Те разглеждаха стаята, ивиците от хубав чер зибелин около мебелите, и хортензиите, които разтваряха розовите си очи в гъсти букети. После, всяка от тях се отпущаше върху своето обичайно кресло и двете котки скачаха на коленете им в лакомо очакване.

Триен Пик ги милваше по главата и разказваше за стотен път историята на тяхната майка, която преминала реката нощем, посред течението, за да ги пренесе долу, в хамбара на лодкаря. Тя се прекъсваше, че сама не вярва това и усилваше разказа си с въпроса: „Възможно ли е да се преплува четири пъти реката — два на отиване и

два на връщане?“ И в заключение прибавяше: „Свещеникът ми разказа това“.

Ван отсече: „Една котка никога не ще може да направи такова нещо“. А скрито в мисълта й се четеше: „Сигурно и мъжете не падат по-долу от жените“.

„Да, това е съвършено вярно“, отвърна с поглед старата Пик.

Те млъкнаха за миг, но Ван Бибик започна да разказва нещо много по-странно. Един неделен ден през миналото лято, хората от Бесрод завързали цял куп бели конци за краката на стотина мухи, които пропъдили надалеч с парцали. Те хвръкнали, но на отсрещния бряг на Шелда били изловени почти всичките. Триен Пик се усъмни в истинността на разказаното, само за да даде възможност на приятелката си да прибави веднага: „Сестрите от Свети Венсан потвърждават това чудо“.

Камбаните на Анжелус забиха. Трите жени се изправиха и започнаха да се кръстят. Когато свършиха молитвата, на масата бе сложена една нова дълбока чиния и Триен намаза хляба си със сироп. Денят угасваше. Слугинята излезе да спусне капаците на затворената стая и трите приятелки се настаниха да слушат минувачите.

Чуваха се стъпки, които идеха от края на селото, приближаваха се, изтропваха по отсрещния тротоар, после изчезваха и мълчанието отново се възцаряваше.

„Това е часовникарят Клес, който връща часовника на кмета. Ето и Жан Мес, въглищарят. Аз чувам как гвоздеите на обущата му скърцат по камъните.“

„Мълчете, това е заместникът на енорийския свещеник, който отива у Годшапови: техният син едва ли ще преживее нощта.“

„Не е вярно, това е свещеникът. Само той ходи така тежко. Струва ми се, че чувам ударите на звънчето за причастие“…

„Това е звънчето на продавача на газ. Той вози своята огромна бъчва на двуколката.“

Те млъкнаха. Един силен шум, който разтърсваше въздуха, долетя до ушите им откъм полето. Триен, макар да разбираше добре, че само една товарна кола може да вдигне такъв трясък, престори се на вярваща в катастрофите.

„Не би ли казал човек, че това е свършекът на света?“

Ван, ужасена, не отговори нищо. Но вече се чуваше конски тропот и дрънкане на вериги, люлеещи се в такта на езда: това беше бирената кола на кръчмаря Блес, която предизвикваше въображаемото нещастие.

Запалвачът на уличните фенери премина, като докосваше слабо стените със стълбата си. Той куцаше и пееше:

Луната Анна
няма друго
освен един дукат злато от Фландрия,
но кой измежду нас,
бил той луд или евреин,
ще може сам да го открадне?

„Е добре, аз знам човека, който го открадна. Той го извади от дъното на един кладенец, оползотвори го и забогатя. Казва се Клес и е мой брат.“

Ван изведнъж заговори бързо. Тя беше наследница на Клес: един ден сигурно ще бъде богата. Като пресметна мислено смъртта и наследството, тя продължи без прекъсване.

„Тогава аз ще върша добри дела. Ще подаря на Братството една великолепна кутия за светите дарове, ще имам в църквата стол от акажу и един дебел килим за бедните ми нозе. Ще имам така също и вино в избата, за да черпя заместника на енорийския свещеник. А на вас Триен и на вас Дидже ще дам по една броеница от седеф и сребро, благословена в Рим, и ще ви отпусна действително пари за едно свето пътешествие. Ще стана игуменка на Свети Розер и преди смъртта си ще направя едно такова значително завещание на църквата, че за моята душа ще се четат хиляди молитви.“

Като каза това, Ван Бибик направи едно движение, което я издигна цяла от креслото. Котката скочи като ужилена от коленете й. Настъпи мълчание. До този миг Дидже не бе казала нищо друго, освен „да“ и „не“, само за да съсредоточи вниманието си върху една малка и нищожна брънка от веригата на възкресените спомени. Сега тя заговори за стария Пиер Тис, който умря миналата неделя сам, облегнат на прозореца си, през време на литургията. На излизане от

църквата, цялото село можа да го види, седнал зад стъклата, бледен и вцепенен като светия в стъклен шкаф. Направиха му едно достойно погребение. Цветята бяха в изобилие. Букетът, който стоеше в този миг на масата, беше дори докоснал неговия ковчег.

И предугадила любопитството на приятелките си, Дидже призна, че той й бе даден след погребението от гробаря.

Говориха още за основния учител, за калугера от ордена на Свети Франсоа, който проповядваше уединение, за просяка с мишия профил, който всяка седмица тръгваше на лов по вратите. При все това, в разговора липсваше оживление. Едно спотаено, но дълбоко вълнение смущаваше трите приятелки.

Тогава Дидже, която не само не бе забравила, че някога и трите обичаха до лудост хубавото хлапе Пиер Тис и че буйно се ревнуваха и пращаха една друга по дяволите, но помнеше още каква беше тя, предпочитаната, раздели букета от бледи виолетки на три части, запази най-малката за себе си, а другите две сложи в бедните старчески ръце на своите другарки.

ЕДНА НОЩ

„Аз те оставям, но ще се върна“ извика ми, като се отдалечаваше, моят най-верен приятел, с който току-що бях слязъл в грамадния дом за чужденци, разположен там долу, в дъното на един от мъртвите градове на стара Испания.

Аз видях как той се спусна бързо по стълбата и неговото последно „до скоро виждане“ долетя до ушите ми, през шума на стъпките му, които изтракаха надолу, по стъпалата.

Останал сам, аз се облегнах на балкона. Под аркадите стояха уединени в гордостта на своята проказа, непознати хора; дрипави просяци преграждаха праговете на вратите, а пред решетките на манастира, където разхвърляните тук и там стари кръстове крепяха все още спомена за развалината на едно гробище, виеха кучета. Часът на дрезгавината усилваше тайната на улиците, чиито къщи, залени в кръвта на вечерното слънце, изглеждаха обитавани от почернели хора. Моят поглед потъваше зад стъклата на прозорците и аз бях зрител на величави и бързи движения, на един човешки поток, който преливаше от зала в зала, на една внезапна навалица пред една икона, окачена на стената и на коленопреклонения около грамадните нозе на едно Христово Разпятие, от които изглеждаше, че блика истинска кръв сред свещите и блестящите украси.

Изведнъж, долу, в дъното на една алея, блесна като зелен камък първият фенер.

Погледнах моя часовник. Беше изминал цял час от излизането на приятеля ми.

Обхвана ме дълбока тревога. От онзи миг, в който аз бях започнал да гледам навън, сякаш кацнал над целия град, един бавен, но сигурен ужас постепенно запалваше мисълта ми. Представлявах си моя приятел изгубен, нападнат, ограбен. Аз не знаех каква посока беше взел той, къде бе отишъл, защо беше излязъл. Неговото заминаване ми се видя необяснимо, наложено от нечия заповед, желано от някаква враждебна и странна сила. Аз наблюдавах минувачите само за да

открия нещо подозрително у тях. Това бяха стари жени, крайно изтощени от мъките на живота и болестите, полуголи деца, чиито майки притискаха виковете и писъците им върху своята гръд, мъже със свирепа външност и дълги пръстове в ръце, на чийто връх блестеше малко пламъче.

Премина една кола. Лудо препускащите коне разнасяха едно диво дрънкане на стари железа.

Постепенно нощта се простря над града и цяла редица огньове пламнаха от двете страни на улиците. Една по една, кулите на църквите се пробудиха и камбаните почнаха да бият.

Недалеч от мен разтворената врата на една църква поглъщаше многобройна тълпа. Аз гледах мравуняка, който изчезваше в тая грамадна уста и това бавно и непрекъснато поглъщане придоби едно обезпокоително значение пред очите ми. Не беше ли впрочем моят беден приятел там долу, смачкан сред множеството и потънал, въпреки волята си, в тая пропаст от мрак, чиято камбана хълцаше и скърцаше упорито и яростно?

Трябва да съм извикал, защото тутакси, сякаш само за да намери причина да отвърне, един старец, който от известно време стоеше срещу мен, от другата страна на улицата, ми подхвърли неясни думи, после се отдалечи с едно бавно движение на упрек.

Обхващаше ме буен страх. Отделението, в което бяхме слезли, се състоеше от стари и мрачни стаички. В неговите ъгли бе напластена трагическа тайнственост. Облякох се набързо и моето нетърпение ме понесе из всички посоки на града, отначало бавно, после тичешком и най-сетне лудешки.

Струваше ми се понякога, че забелязвам моя приятел ту между безделниците, облакътени върху преградата на един грамаден каменен мост, ту в дъното на една подземна кръчма, където отчаяни пияници се блъскаха пред тезгяха, ту под един огромен полилей, чийто внезапен блясък осветяваше върху стените скулптурата на една борба между лами и орли.

И всеки път аз бях готов да тръгна след измамата на тоя мираж с още по-разпалено въображение, с измъчени очи и смазано сърце. Реших да се върна. Но едва направих няколко стъпки и ето, моят страх взе съвсем друга насока. Аз не мислех вече за моя приятел, нито за неговата гибел и смърт. Сега безпокойствието ми обгърна самия мен.

Да се върна! О, това нощно лутане из улиците, където лицата на къщите показваха своите стени от ужас. По ъглите на площадите внезапно изникваха кули с върхове до звездите, кръчми, изпълнени с препирни и крясък, страшни здания, чиито врати гърмяха като топове.

Още по-тайнствени от преди и по-неумолимо враждебни ми се струваха хората. Нима аз можех да ги попитам за началото на истинския път? Чувствувах, че те всички бяха крадци, убийци и тъмни разбойници. Аз вървях през средата на улиците, като се обръщах непрестанно, смразен от ужас и обзет, преди всичко, от великия страх да не бъде хвърлено подозрение върху моята тревога. Един малък гръбльо, продавач на кибрит, се приближи към мен. Отскочих назад, за да отбегна срещата. Едно момиче пришепна на ухото ми безсрамни слова. Аз ускорих стъпките си, защото нямах смелостта да го отблъсна с груба сила. Един от ония просяци с наметала, които вървят след погребенията и които още с пристигането в града ми бяха привлекли вниманието, стоеше изправен в един стъклен пасаж като преграждаше целия проход със своите ръкомахания. Аз се върнах назад. И над главата ми, часовниците на катедралите биеха като железни мечове в сражение.

Изведнъж аз видях пред себе си къщата, в която бяхме слезли. С трепереща ръка пъхнах ключа във вратата. Какво щях да намеря зад нея? Грижите за моя приятел бяха така силно заличени в мисълта ми, че аз дори не се попитах дали той не се е върнал.

Обиколих, една след друга, всичките стаи на нашето отделение, като наклонявах свещника под леглата, срещу шкафовете, които веднага разтварях и затварях, между краката на масите и канапетата. Заключих вратите, преместих мебелите, изплашен сам от смелостта си да успокоя своя страх. Приготвих също и револвера. После, когато влязох в стаята си, аз взех всички възможни предпазвания. Защо? Имах ли, действително, някакво желание за сън?

Започнах да чета с очи, вторачени в страниците, но всичкото ми внимание бе отправено ей там, към вратата и прозореца. Къщата се даваше под наем на отделения и затова по стълбата се чуваха стъпки, чийто отзвук отмерваше нарастването на моя страх.

Някой се спря на площадката. Аз скочих от леглото си, при мисълта за грабеж. Едно заслепяващо желание проблесна в съзнанието ми: да отида и предупредя властта. Облякох се набързо.

Но когато излязох на улицата, треската ме обхвана наново. Трябваше ли да кръстосвам града, да отблъсвам тия гиганти просяци и отново да потъвам в оня лабиринт на нощта, от който бях излязъл като по чудо? Трябваше ли да подновявам треската си и да я разпалвам до лудост?

Върнах се по стълбата и стигнал пред стаите, аз започнах да треперя пред мисълта, че вътре се е случило нещо през време на моето кратко отсъствие.

Аз си представих как съм седнал на прага с отпуснати от умора членове, отмалял и прикован на мястото си, а същевременно сякаш хиляди ръце на безумци ме обхващат, издигат ме и ме тласкат навън.

Почнаха да се изкачват други наематели. Аз чух това, долових техния шумен разговор. Те се приближиха. Кацнал върху преградата на стълбите, поисках да им направя знак, да ги извикам, да им кажа каквото и да било, но въпреки желанието ми, аз се отдръпнах на страна, мълчах, притайвах дъх, криех се в сянката на един ъгъл — прилепен до стената, свит, бледен.

Те ме докоснаха, без да ме забележат и влязоха, всеки в стаята си.

Сърдех се на себе си, че нищо не ги попитах, даже се изкачих на горния етаж, за да отида и позвъня в дъното на един коридор, където последният от тях беше изчезнал. Но когато стигнах там, отново се върнах назад.

Тогава изведнъж аз се спуснах надолу като прескачах, четири по четири, стъпалата на стълбата, и излязох на улицата, без да разбирам вече какво правя.

Един нощен пазач застана пред мен.

„Аз дойдох“ казах му „да потърся вашата помощ по една кражба, която се извърши ей сега у дома.“

Човекът ме последва и само думите, които отправих към него, ми донесоха изведнъж успокоение. В този миг аз не долових нито следа от комедията, която играех.

Бих ли се осмелил, разбира се, да проникна сам в стаята си, да обходя без страх ъглите, да отида при леглото си и да спя, когато ние стигнахме пред прага на моята врата?

Пазачът грижливо прегледа салона и тоалетната, запали фенерчето си и обиколи всички стаи. За да оправдая себе си — а това беше толкова лесно — аз твърдях, че върху еди-коя си масичка, между еди-кой си свещник и чантичката с пътните ми принадлежности, била оставена кутия със скъпоценности, която изчезнала. И с нарастваща смелост, аз ругаех крадците, които дебнат пътниците, следват ги в хотелите, укорявах властта, която никога, каквото и да прави, не може да открие виновниците. В този миг, аз трябва да съм казал няколко твърде преувеличени думи, защото пазачът се усмихна и в очите му блесна лека следа от недоверие. Разгневих се.

„С положителност твърдя“, казах аз „че преди един час, там, в една синя кутия имаше накит — един медальон, украсен с перли, който съдържаше коси във вид на арабески.“

И когато човекът ме прекъсна, за да ме увери, че къщата е безопасна, че кварталът е един от най-спокойните в града, аз отвърнах:

„Спях в леглото си, когато дращенето на един предмет върху мрамора на масата, ме пробуди: сякаш диамант разрязваше стъкло. Аз скочих изведнъж и пред мен един човек избяга, като затвори със силен трясък вратата след себе си.“

Пазачът ме изгледа вторачено.

„Последвайте ме“ заповяда той „и се оплачете другаде.“

Но аз отказах дори да изслушам неговото предложение. Настоявах на това, че моят приятел ще се върне — моят приятел беше само едно оправдание! — и че аз не искам да оставя нито за миг в този подозрителен дом книжата и другите спомени, които ни принадлежаха.

В очите на пазача премина нова усмивка. Обзе ме изкушението да го ударя.

Изведнъж вратата се отвори и този, който беше източник на моето безпокойствие, този, когото търсих напразно, пламенно и лудешки из целия град, влезе.

Аз се хвърлих на шията му, без да го питам нито откъде иде, нито защо се бе забавил до този късен час. Бързо, с една пълна яснота на мислите, аз го дръпнах настрана и го посветих в приключението.

Пазачът ме остави да говоря. Той беше разбрал.

И сега моят приятел и той се съгласиха сериозно — иначе и най-малкото загатване за лудостта ми би развалило всичко — да се оплачем на следния ден, за да ни се даде правосъдие и се открие виновникът, като бъдат основно претърсени кварталите с прокажените около пристанището и казармите.

Но призори градът ми се стори тъй тих, тъй монашески, тъй успокоителен, че аз пожелах само да вкуся старинния чар на неговите образцови творби и скръбното величие на похабените му реликви.

Издание:
Автор: Емилъ Верхарнъ
Заглавие: Разкази
Преводач: Светослав Минков
Издател: Филипъ Чипевъ
Град на издателя: София
Година на издаване: 1925
Тип: сборник разкази
Печатница: Печатница „Родопи“ — Тодор Клисаров, София, ул. „Екз. Йосиф“
Излязла от печат: април 1925
Редактор: Светослав Минков; Владимир Полянов
Художник: Франс Мазрел
Художник на илюстрациите: Франс Мазрел
Адрес в Библиоман: https://biblioman.chitanka.info/books/7029

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

http://chitanka.info

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.